

I.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának 1956. évi munkája.

Nem kezdhethjük el az Akadémiai Könyvtár 1956. évi működéséről szóló beszámolót a nélkül, hogy ne véssük emlékezetünkbe: 1826 március 17-én, 130 évvel ezelőtt alapította meg a Tudós Társaság könyvtárát Teleki József, az Akadémia első elnöke.

Ez az évforduló - 1956 március 17 - alkalmat nyújtott nekünk és megtisztelő kötelességet rótt ránk, hogy a magyar tudomány és művelődés eme kiválóságairól, Teleki Józsefről és az Akadémiai Könyvtár egykori mecénásairól érdemüknek és jelentőségüknek megfelelően emlékezzünk meg. Minden intézmény munkája tudatosabb lesz, az értékek rendje s az eredmények jelentősége jobban kidomborodik, ha múltját idézi és elemzi. De a történeti szemlélődés a jelen feladatai és a jövő teendői között is segít eligazodni: intézetünk erre is felhasználta ünnepi megemlékezését, melyen a Magyar Tudományos Akadémia elnökségét Ligeti Lajos akadémikus, az Akadémia alelnöke képviselte.

X
X X

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának munkája 1956-ban szervesen kapcsolódott az előző évben elért eredményekhez. Költségvetése biztosítottnak, személyzeti kerete megállapodottnak látszott s beruházási programja is - bár nem teljesen a kívánt mértékben - fejlesztésének szolgálatában állott. Az Lőtvös Könyvtárnak február 1-én történt leválása s az Irodalomtudományi Intézethez való csatolása, az év közepén az akadémiai kiadványok tartalékalapjának költségvetési gazdálkodás szempontjából is a Könyvtár feladataihoz való sorolása, az őnyomtatványok restaurálására biztosított póthitel rendeltetésszerű felhasználása és a fiatalok (14-16 évesek) alkalmazására vonatkozó rendelkezések végrehajtása kedvezően befolyásolta volna az évi terv teljesítését. Sőt az értelmi munkával kapcsolatos párhatározat újabb lendületet adott a Könyvtár munkájának és biztató perspektívát nyitott fejlődésének. Ennek megfelelően történt a következő évek terveinek megfontolása és kidolgozása is.

A tervszerű és nyugodt munka menetét azonban alaposan megzavarták az október végén bekövetkezett események és egy időre megakasztották a megszokott könyvtári szolgálatot. Ilyen körülmények között természetesen a Könyvtár nem tudta az év elején kitűzött céljait hiánytalanul megvalósítani. A Könyvtár dolgozóinak még a harcok idején gondoskodniuk kellett az állomány legértékesebb darabjainak esetleges pusztulástól való megóvásáról s meg kellett szervezniük a Könyvtár helyiségeiben az éjszakára és nappalra egyaránt kiterjedő tűzvédelmi ügyeletes szolgálatot is. Megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy könyvtárunkat és értékeit a harcok során semmiféle károsodás nem érte s az intézet dolgozói valóban éjjel-nappal, megszakítás nélkül vigyáztak a könyvtárra és értékeire.

A harci cselekmények, a közlekedési és kijárási nehézségek, a megromlott fűtési viszonyok, valamint az áramkorlátozások ellenére a Könyvtár minden dolgozója már november első felében felvette a munkát s a munkafeltételek javulásával párhuzamosan fokozatosan visszatért a 48 órás munkahét teljesítéséhez. Így történt, hogy könyvtárunk a budapesti tudományos könyvtárak között elsőnek kezdhette meg az olvasók és kutatók fogadását, könyvvvel és folyóirattal való ellátását.

1.) A Könyvtár költségvetési kerete az év folyamán bekövetkezett póthitelek és átszervezések után az év eleji 2,872.000 Ft.-ról 3,478.350 Ft.-ra emelkedett, amely összegnek 50 százaléka beszerzésre és 36 százaléka a béralapra volt előirányozva. A hitelgazdálkodás az év folyamán általában kiegyensúlyozott volt, csak az utolsó évnegyedben nem sikerült az események miatt, elsősorban a beszerzések területén, az előirányzatot felhasználni. Súlyosan érintette a Könyvtárt az is, hogy a Nemzeti Bank decemberben szabályosan benyújtott, megfelelő költségvetési hitellel ellátott számláinkat a következő év első negyedére vitte át. Így csak a hitelkeret 92 százalékát tudtuk felhasználni.

Beruházások tekintetében nagyobb előrehaladást jelent, hogy végre megtörtént a II.emeleti új raktárhelyiség vasállványainak felszerelése. Sajnos, a szerelési munkák elhúzódása, a kikötött határidők meg nem tartása s a villanyszerelési és festési munkák elmaradása miatt ez a raktár még ebben az évben sem volt rendeltetésszerűen felhasználható és raktározási gondjaink semmivel sem enyhültek. A beruházások egyébként a II.emeleti raktár felszerelési költségei miatt csak kisebb jelentőségűek voltak: beszereztünk 2 db. katalógusszekrényt, 2 írógépasztalt és egy könyvkötőműhelyi felszerelést.

Szomorúsággal kell megállapítani, hogy a palota átépítésének programjában 1956-ban sem készült el az immár harmadszor btervezett átjáró, amely a Könyvtár Akadémia-utcai helyiségeit volna hivatva összekötni a dunaparti raktárakkal és olvasótermekkel és sok testi erőfeszítéstől kimélné meg a könyvtár dolgozóit. Ugyancsak nem kerülhetett sor az Akadémiához semmiképpen sem méltó állapotban levő katalógusterem megújítására sem. Végül nem valósult meg a fotolaboratoriumi felszerelés kibővítésének terve sem, mert a megrendelt készülékek (mikrokártyafelolvógép, optikai másológép, gyorsmásoló berendezés) szállítása a IV. évnegyedre volt ütemezve - s bár a devizát is sikerült biztosítani a Népművelési Minisztérium támogatásával - átvételükre és kifizetésükre nem nyílt mód.

Változatlanul nehéz maradt a helyzet az elmúlt évben a munkahelyek tekintetében is.

A könyvtár dolgozóinak létszáma 63 volt, közülük kettő az év végén nyugatra távozott. Ez a létszám ebben az évben sem volt elegendő a Könyvtár sokrétű feladatainak maradéktalan ellátására, különösen figyelembe vesszük, hogy ebben az évben igen sok munkaidő kiesés érte a könyvtárt: a kutatónapokat nem számítva 962 munkanap hiányzott betegség és fizetés nélküli szabadság címén. Ehhez járult még, hogy az októberi események miatt megzavart postaforgalom az év utolsó hónapjára, amikor a külfölddel való kapcsolat helyreállott, jelentékeny munkatorlódást okozott.

A dolgozók szakmai továbbképzése a szokásos keretek között folyt. A Könyvtár összes dolgozóira számára három előadás hangzott el a párizsi UNESCO-kongresszusról, az új könyvtári törvényről és könyvtárosaink külföldi tapasztalatairól utjairól. Az egyes osztályokban az osztály munkáját érintő szakeikkekről vagy szakkönyvekről folytak megbeszélések s az egyes dolgozók alkalmilag jelentkezett kérdésekben keresték fel tapasztalat szerzése végett tudományos nagykönyvtárainkat.

Mint örömdetes jelenséget emlitjük, hogy elmúlt évben először nyílt alkalmuk a Könyvtár dolgozóinak a baráti országok könyvtárainak meglátogatására. Az év májusában három dolgozónk vett részt a bratislavai egyetemi könyvtár ünnepségein, szeptember havában négy dolgozónk tett eleget az Österreichische Nationalbibliothek meghívásának s augusztusban a szlovák akadémiai dolgozók szakszervezeti csercüdültetésének keretében öt dolgozónknak vált lehetővé a prágai könyvtárak meglátogatása. Dolgozónk értékes tapasztalatgyűjtöttek s különösen a bratislavai kartársakkal létesítettek meg kapcsolatokat.

A Könyvtár vezetősége állandó kapcsolatot tartott fenn az Akadémia ügyintéző szerveivel. Az Akadémia elnöke ebben az évben is rendszeresen foglalkozott könyvtárunk ügyeivel s a főtítkárokkal együtt jóindulattal támogatta munkánkat. Az akadémiai Hivatal szerveivel is jó kapcsolata volt a vezetésnek. Az MDP akadémiai pártszervezete, valamint a szakszervezet ebben az évben kevésbé tudott a Könyvtár támogatására lenni s az érdeklődésnél és jóindulatnál többet nem tanusított.

2.) A Könyvtár állománya 1956-ban 10.875 kötet könyvvvel gyarapodott. A rendszeresen járó periodikák száma 2.887 volt, a nemzeti tulajdonba vett periodikaanyagból 169 kötettel egészült ki magyar periodikaállományunk. A kézirattár állományának gyarapodása: 78 kéziratkötet, 4.053 kiskézirat ill. levél és 55 kéziratsomag. A Régi könyvek gyűjteménye 87 kötetten, köztük 3 ösnyomtatvánnyal és 14 régi magyar könyvvvel gazdagodott. A mikrofilmtár gyarapodása 264 mikrofilm volt.

Az újonnan beszerzett könyvek 71.8 százaléka a társadalomtudományok, 28.2 százaléka a természettudományok területéről való. Származás szerint legtöbb a cserépéldány, a gyarapodásnak 31.2 százaléka, kötelesepéldány 24.28 százalék, vétel 17.7 százalék, nemzeti tulajdonba vett könyvanyagból való 12.7 százalék, ajándék 12.3 százalék, akadémiai kiadvány 1.7 százalék.

A folyóiratszerzeményezés az évek óta kialakított és bevált módon ebben az évben is nagy gondot fordított arra, hogy a csere adta lehetőségek keretei között lehetővé tegye, a könyvtár nagyobb multra visszatekintő periodikáinak további folytatását, de fokozott figyelemmel gondoskodott, akár előfizetés árán is, a kiemelkedő újonnan megindult folyóiratok beszerzéséről s különös figyelemre méltatta a magkutatókkal foglalkozókat.

A cserének mint szerzeményezési forrásnak az elmúlt évi 24.4 százalékról 31.2 százalékra való fejlődése három éves tervszerű munka eredménye s igazolja a mult évi jelentésben kifejezett reményt, hogy a könyv- és folyóiratcsere a jövőben fokozott mértékben fogja a nyugati fontos művek és folyóiratok beszerzését valutat meg takarító módon elősegíteni.

A Kézirattár és a Régi könyvek gyűjteményének szerény keretek közötti fejlesztéséből Székely Bertalan kéziratainak, vázlatkönyveinek s a hozzá intézett leveleknek, Jókai Mór kézirattörödékeinek, Jósika Miklós leveleinek, Móricz Zsigmond levelezőlapjainak beszerzését kell megemlíteni.

A mikrofilmtár gyarapítása elmaradt az előző évi gyarapodás mögött, mivel a legtöbb munkát alkalmi rendelések kielégítésére kellett a fotolaboratoriumnak fordítania. Háttérbe szorult tehát a saját könyvtári anyag tervszerű, konzerválási célból történő fényképezése és a meglévő negatív filmek másolatainak elkészítése. Külföldi filmek beszerzése egyrészt az ASLIB útján, másrészt közvetlenül a külföldi intézetektől vásárlás vagy csere útján történt. Elsősorban kéziratosokat és régi könyveket vásároltunk mikrofilm-formá-

jában, a könyvtárközi kölcsönzés útján megszerezhető nyomtatványokat viszont igyekeztünk saját laboratóriumunkban mikrofilmre venni.

3.) A feldolgozó munka keretében 14.649 könyv, 399 periodika 2615 kötetben, 5285 kéziratári egység, 612 ősnymtatvány és 264 mikrofilm feldolgozására került sor.

A Feldolgozó osztály a katalogizálással és szakozással párhuzamosan folytatta a katalógusok állandó revízióját. Ennek eredményeképpen most már valamennyi katalógusunkban teljesen a szabványnak megfelelő az orosz szavak átírása. Új katalógusként az osztály felállította az 1955. és 1956. évi orosz beszerzések katalógusát, hogy segédeszközt nyerjen vele a szakozásban és a nevek kiegészítésében. Végül kiegészítették a szakkatalógust egy az anyagot egészen kis csoportfogalmakkal feltáró betűrendes tárgyszóindexszel, ami az olvasók gyors tájékozódását nagy mértékben előmozdítja.

A Kéziratár feldolgozó munkája szorosan kapcsolódott az anyag rendezéséhez és naplózásához. Leltári naplóba vették a kéziratár dolgozói az egész Szilády-hagyatékot, amelynek kötetes és analecta anyagát teljesen katalogizálták is, megtörtént Thury József levelezésének s a Herman Ottóhoz, valamint Balogh Jenőhöz intézett levelek címfelvételzése s számottevő haladást értek el a Széchenyi-levelezés feldolgozásában. Az akadémiai levéltár mutatózása az 1841-1850 és 1880-1884 évekre terjedt ki. Végül elkészült 870 kéziratoss disszertáció mutatózása is.

A Régi könyvek gyűjteményében évek óta folyó feldolgozó munka eredményeképpen összesen 991 ősnymtatvány katalogizálása történt meg. Csak az október-december havi nehézségek akadályozták meg, hogy az ősnymtatvány-gyűjtemény katalogizálása befejezést nyerjen. Az ősnymtatványokkal foglalkozó munkán kívül folytatódtak a Vetustissima-gyűjtemény felállításának előkészítő munkálatai, az egyes régi raktári szakok inventariumainak átvizsgálása s a régi katalógusból a vetustissima-anyag címfelvételeinek összegyűjtése.

A mikrofilmtár feldolgozó munkája az év folyamán megszerzett új művek katalogizálására terjedt.

4.) Könyvtárunkat 1956-ban 18.841 olvasó és kölcsönző vette igénybe, a használt egységek száma 70.772 volt. Ebből az olvasószolgálati osztályra 11.721 olvasó és 4.234 kölcsönző esett 41.865 olvasott és 6.047 kölcsönzött kötettel. A tudományos minősítési disszertációk anyagából 169 olvasó 220 darabot tanulmányozott. A Kéziratár és a Régi könyvek gyűjteményének olvasótermében 1.527 kutató 16.092 egységet használt, a Keleti Könyvtárban 1147 kutató 6483 kötetet, a Mikrofilmtárban 212 kutató 285 filmet olvasott.

Az olvasó- és kölcsönzési forgalom adatai, miután az előző évek tapasztalatait értékesítve az olvasóterembe csak igazoltan tudo-

mányos munkát végző egyetemi hallgatókat fogadtunk be s a közművelődési kölcsönzéseket általában megszüntettük, lényeges haladást tükröznek mind a könyvtárt használók, mind a használt anyag tekintetében. 1956 folyamán a Könyvtár egész közönségszolgálatát, beleértve tehát az egyes gyűjteményeket is, a tudományos célu olvasók és kölcsönzők 86, a közművelődési céllal olvasók és kölcsönzők 14 százalékos arányban vették igénybe. Fúszán az olvasóteremben a látogatók 91 százaléka dolgozott tudományos kutatás címén, közművelődési célból csupán 9 százalék olvasott. Az egyetemi hallgatók száma nem érte el a 12 százalékot.

Az olvasóteremben használt anyag 19.1 százalékbán olvasótermi kézikönyvtári, 35.2 százalékbán raktári könyvanyag, 44.3 százalékbán periodika és 1.4 százalékbán itlkölcsönzött anyag volt. Tartalmilag az olvasóteremben használt anyag 71.2 százalékbán a társadalmi tudományok és 28.9 százalékbán a természettudományok és alkalmazott tudományok körébe tartozott. Ezzel szemben a kölcsönzésben a társadalmi tudományok 62.3, a természettudományok és alkalmazott tudományok 12.9 s a szépirodalom 24.8 százalékkal volt képviselve.

A különgyűjtemények olvasótermi természetesen elsősorban a társadalmi tudományok kutatását segítették.

Olvasószolgálatunk 1956-ban 19 kiállítást rendezett. Szerény technikai felkészültségünk miatt ugyszólván csak mutatóba tudtuk feltárni könyvtárunk gazdag anyagát, így is méltóképpen tudtuk ismertetni az akadémiai könyvtár 130 éves múltját s adóztunk a többek között Hunyadi, Kazinczy, Lobacsevszkij, Heine, Lessing, Ibsen, Gorkij és Bernard Shaw emlékének.

5.) Az állományunkba tartozó könyvek elszomorító raktározási helyzete ebben az évben sem enyhült, sőt súlyosabbá vált. Az előző évben építészetiileg elkészült II. emeleti új raktárunk vasállványzata felszerelésének lehetővé tétele érdekében el kellett onnan távolítanunk mindazokat a szakokat, amelyeket ideiglenesen ott tároltunk, s felállítási hely hiányában összekötözve kellett felhalmozoznunk. Ezzel régebbi könyvanyagunkból újabb 6 szakot kellett kivonnunk a forgalomból.

Még súlyosabbá vált a helyzet, amikor a palotában megépítendő új ablépcsőház számára kellett egyik, aránylag nem nagyterületű, de sok használt periodika-raktárunkat kiürítenünk. Ennek az anyagnak a forgalomban való megtartása érdekében jelentős anyagáthelyezéseket kellett végrehajtani. Mindehhez járult még az, hogy az újonnan beszerzett és feldolgozott anyag elhelyezésére sem volt máé elegendő területünk s csak újabb szakok használaton kívül helyezésével lehetett a legújabb anyagot hozzáférhetővé tenni. Tetézte mindezt még az is, hogy az egyik legfontosabb raktári helyiségben a Könyvtár két népes osztálya volt kénytelen dolgozni a könyvállványok között ami a nagy zsufoltságban nemcsak a rendtartást nehezítette meg, hanem a használt művek helyreosztási munkáit is gátolta.

A raktározott anyag megóvására tett erőfeszítéseink is csak fél-sikerrel járhattak. 64.000 Ft-ot kitevő könyvköttetési keretünk

nem engedi meg, hogy akár csak a kurrens folyóiratok kiegészült folyamait évről-évre bekötessük. A nagyobb gazdaságosságot biztosító könyvkötőműhely felállítására tett erőfeszítéseinket pedig éppen akkor semmisítették meg az októberi események, amikor a műhely személyzeti kérdéseinek megoldása is biztosítotttnak látszott.

Nagyobb eredményt sikerült elérnünk ösnyomtatványaink, valamint régi magyar és egyéb régi könyveink restaurálása terén. Bár pénzügyi nehézségek miatt a restaurálási munkák csak az év harmadik negyedében indulhattak meg, hála a szakvezetés színvonalának, a restaurátorok lendületének és ügyszeretetének, a rendelkezésre bocsátott újabb 50.000 forintnyi póthitelt csaknem maradéktalanul sikerült felhasználnunk. Elkészült 95 ösnyomtatvány, 18 régi magyar könyv, 13 aldina, 1 db. Báth-gyűjteménybeli ösnyomtatvány és 3 keleti kézirat restaurálása. Közülük 66 db. egyuttal új kötetet is kapott. A végzett restaurálások magas színvonalát és értékét a Könyvtárt látogatásával megtisztelő UNESCO könyvtári osztályvezető is kiemelte, amikor a restaurátorok munkáját világviszonylatban is az elsőrangúak közé sorolta.

6.) Tájékoztató és bibliográfiai szolgálatunk személyzeti nehézségeinek ellenére figyelemre méltó eredményeket ért el. Az év folyamán 211 esetben adott felvilágosítást. A nagyobb írásbeli tájékoztatók közül elsősorban az elnökség tagjai számára készültek és az Indiai Tudományos Akadémia számára készült magyar Rabindranath-Tagore-bibliográfia a jelentősebbek.

A figyelő szolgálat a "Tájékoztató" a külföldi tudományos akadémiák működéséről" c. kiadványsorozatunk munkáinak a nyár folyamán történt szüneteltetésével abbamaradt s a recenziók figyelését az érdekeltek értesítésével együtt a folyóiratcsoport vállalta magára.

A Tájékoztató és bibliográfiai osztály ebben az évben is megjelentette szokásos kiadványait a Könyvtár újabb külföldi beszerzéseiről, a MTA 1955. évi működéséről s az év első felében a külföldi tudományos akadémiák működéséről. Az év februárjában jelent meg az előző év munkájának eredményeként "Az atomenergia békés felhasználása" című közel 300 lap terjedelmű szakbibliográfia, amely 2259 tételt tartalmaz.

Az osztály évi munkájának jelentős részét újabb bibliográfiai és dokumentációs munkák kiadásának előkészítése tette ki. Folyt az anyaggyűjtés és előszerkesztés az akadémiai kiadványok recenzió bibliográfiájának s az Akadémia tagjai munkásságának területén és az Elnökség kívánságára főleg az utóbbi munka vált az osztály elsődleges munkafeladatává.

7.) Könyvtári hálózati munkánk a rendelkezésre álló munkaerők elégtelensége miatt ebben az évben is csak a legfontosabb feladatok ellátására szorítkozhatott.

Mint az akadémiai könyvtári hálózat központi könyvtára Könyvtárunk egyelőre nem tudott megfelelni a könyvtárügyről szóló 1956. évi

március 9-én közzétett minisztertanácsi határozat minden rendelkezésének. Miként az elmúlt évben, 1956-ban is az erős létszámlhiány keresztezte szándékainkat. A tervbevett személyzeti átcsoportosítást megghiúsította az év folyamán fellépő sok betegség, s külön csoportot a hálózati munka ellátásra még nem szervezhettünk. A Szerzeményezési Osztály és a Nemzetközi kapcsolatok csoportja a múlt évi gyakorlatnak megfelelően szétosztotta a nyugati könyvek és folyóiratok beszerzésére előirányzott devizakeretet, lebonyolította az ennek megfelelő könyvrendeléseket és folyóiratelőfizetéseket. Ugyancsak ők gyarapították megfelelően az intézetek állományát a csere és a kulturális egyezményeken alapuló többpéldányos csere duplumanyagának és az intézetek gyűjtőkörébe eső részének szétosztásával és a kötelesepéldányoknak, saját duplumanyagunknak meg a nemzeti tulajdonba vett anyagnak a hálózati könyvtárakba való eljuttatásával. Sőt egyes esetekben más könyvtári hálózatok gyarapodását is előmozdították.

Az év folyamán a kötelesepéldányokból 276 egység, saját duplumainkból 2.709 egység, a nemzeti tulajdonba vett anyagból 2703 egység, a csere duplumanyagából 2.616 egység került az akadémiai hálózatba, más könyvtárhálózatokba pedig a kötelesepéldányokból 495, régi duplumainkból 11, csere-duplumanyagunkból 912 egység.

A Mikrofilmtár ebben az évben még fokozottabban támogatta az intézeteket, sokszor a saját könyvtári anyag tervszerű mikrofeldolgozásának rovására.

8.) Az elmúlt esztendő megnehezült munkaerőviszonyai a Könyvtár tudományos kutatóintézeti tevékenységében is éreztették hatásukat, s bár a Könyvtár kiadványainak száma ebben az évben megsokszorozódott, ezek jobbára az előző év munkájának gyümölcsei. A munkaidőbe betervezett munkaközösségi munkákra az előirányzott időnek kb. csak a felét, mintegy 1.800 munkaórát sikerült fordítani. Ennek több mint egy harmada a magyar könyvtártudományi bibliográfia összeállításának további munkáira esett, a többi megosztott az akadémiai könyvtár történetére, könyvtártudományi szótárak összeállítására és Arany János főtítkári működésére és levelezésére fordított anyaggyűjtő munkálatok között. E munkaközösségekben folyó munka mellett a Könyvtár egyes dolgozói tevékeny részt vettek könyvtárközi munkákban is, mint az ETO magyar kiadásának sajtó alá rendezésében, a különleges dokumentumok katalógizálási szabályzatainak és az országos ősnymtatvány-katalógusnak előkészítésében.

9.) A Könyvtár nemzetközi kapcsolatai 1956-ban örömdetesen izmosodtak, s azokat az októberi események ellenére is sikerült teljes egészükben fenntartani. Miután tisztázódtak a csere és terjesztés érintkező kérdései, folyamatosan történt a cserekapcsolatok gondozása. Amellett, hogy folyamatosan ellenőriztük cserekapcsolataink hatásosságát s igyekeztünk a számunkra értéktelen kapcsolatokat megszüntetni, újabb eredményeket is értünk el a vatikáni és a spanyol kapcsolatok ujrafelvételével ill. kiépítésével.

Kiemelkedő és hégagpótló gyarapodást sikerült kapnunk többek között a Harvard Egyetem könyvtárától, a Zágrábi Egyetem Rektoratusának állandó könyvkiállításától, a Pekingi Nemzeti Könyvtártól, a Washington Egyetem könyvtárától, a zürichi Eidgenössische Technische Hochschule

könyvtarától, az Abo-i Akadémiától, a Science Council of Japan-tól, a Salamanca-i Egyetemtől stb. revíziók és új kapcsolatok eredményeként annak ellenére, hogy cserébe érkező folyóirataink száma az elmúlt évhez képest csak mintegy százszal emelkedett, 555-féle új folyóirat, illetőleg megakadt sorozat érkezett be.

Az államközi egyezményekben biztosított kulturális cserék területén a Könyvtár cserecsoportja teljes egészében végrehajtotta feladatainkat, az egyezményeket végrehajtó valamennyi intézménnyel közvetlen kapcsolatot létesített, bár ez néhány esetben csak egyoldalu próbálkozás volt. Viszont az elvi kérdések tisztázásának eredményeképpen német kultúracsereink akadémiai szintű cserevé vált annak megőrzésével, hogy intézeti hálózatunk a számára szükséges és eddig is biztosított folyóiratanyagnak ezentúl is birtokába jut. Az eddigi kulturális egyezmények száma az év folyamán 1 példányos szlovák egyezménnyel növekedett.

1956-ban a Könyvtár 73 állam 1300 intézményével folytatott kiadványcserét. Elküldtünk 15.760 egység periodikus kiadványt és 3.638 kötet könyvet 528.000 Ft. értékben, viszonzásul kaptunk 18.611 egység periodikus kiadványt és 6.259 kötet könyvet 891.000 Ft. értékben, amelyből 492.000 forintnyi (kb. 25.000 dollár) a devizaigényes könyvek és folyóiratok értéke.

Mint a külfölddel állandó kapcsolatban álló intézmény, Könyvtárunk ebben az évben is elvégezte az Akadémia által tiszteleti és referáló példányként külföldre küldött ajándékpéldányokkal kapcsolatosan rá háruló feladatokat és gondos munkát fordított az akadémikusok különlenyomatainak külföldre továbbítására is.

10.) Az 1956. év könyvtári munkája - rajta kívül fekvő okokból - nem tudott olyan eredményes lenni, mint ahogyan az terveinkben szerepelt. Számos munkaterület maradt megdolgozatlanul és számos részlet maradt megoldatlan. Ezért nem lesz érdektelen megjelölni azokat a sürgős tennivalókat, amelyeknek sorát kell keríteni a legközelebbi évek folyamán.

a.) Beruházások terén feltétlen gondoskodni kell mindazokról az eszközökről és berendezésekről, amelyek a könyvtár működésének elengedhetetlen feltételei. Így biztosítani kell katalógusszekrények folyamatos beszerzését, a kiállítások számára megfelelő tárlók készíttetését, a mikrolaboratorium továbbfejlesztését, könyvkötőműhely felállítását.

b.) Felújítási programunkban kiemelkedő helyet kell biztosítani a raktárak korszerűvé tételének és a munkahelyek megfelelő elhelyezésének.

c.) Az osztályok munkája számára megfelelően biztosítani kell a segédkönyvtáraknak nemcsak fokozatos fejlesztését, hanem gazdaságos elhelyezését is.

d.) Meg kell jelentetni a Könyvtárba járó kurrens periodikák jegyzékét.

e.) Hatásossá kell tenni a Könyvtár hálózati munkáját.

f.) Biztosítani kell a munka elvégzése számára szükséges személyzeti keretet.

g.) A tudományos munka megbecsülése és fokozása érdekében törekedni kell a kutató intézetekhez hasonló jogi (gazdasági, személyi) státus elérésére.

X X X
X X

Statisztikai adatok az akadémiai Könyvtár
1956. évi működéséről.

I. K ö l t s é g v e t é s .

	Előirányzat (Ft.)	Kiadás (Ft.)
01 Állományba tartozók béralapja	1.219.370	1.199.791
02 Állományon kívüliek béralapja	102.500	100.309
03 Egyéb személyi költség	25.590	24.687
04 Rendelkezési átalány	1.600	1.600
06 Kiküldetés	3.200	3.082
10 Irodai és gazdasági kiadás	199.480	198.146
12 Gyógyszer, vegyszer	26.000	25.971
13 Textil és egyéb ruházat	3.300	2.988
14 Egyéb anyag	500	250
15 Beszerzés	1.751.600	1.481.454
20 Közteher	123.980	128.338
23 Támogatás	12.970	
31 Felujítás	8.500	8.487
Összesen:	3.478.350	3.188.077

II. G y a r a p o d á s .

1.) Könyvek

Köteles példány	2.641 kötet
MTA kiadványa	187 "
Vétel	1.925 "
Csere	3.398 "
Nemzeti tulajdonba került könyvanyag	1.382 "
Ajándék	1.342 "
Összesen	10.875 kötet

A gyarapodás megoszlása terület szerint:

hazai	3.505 kötet
szovjet	1.596 "
népi demokratikus	752 "
egyéb külföldi	5.022 "
Összesen	10.875 kötet

A gyarapodás megoszlása szakok szerint:

0(+2) (ált.jellegű művek, bibliográfiák, lexikonok+vallástud.)	714 kötet
1 (filozófia)	206 "
3 (társadalomtudományok)	693 "
3K(marxizmus-leninizmus)	196 "
4 (nyelvtudomány)	570 "
49(keleti tudományok)	1.253 "
5 (természettudományok)	2.041 "
6 (alkalmazott tudományok)	780 "
61(orvostudomány)	248 "
7 (művészet, zene)	638 "
8 (irodalom)	2.680 "
9 (történelem, régészet)	856 "
Összesen	10.875 kötet

2.) Periodikák

Kurrens periodikák száma:

Vásárlás	210 fősle	✓
Köteles példány	249 "	✓
Csere	2.401 "	✓
Tagsági illetmény	7 "	✓
Ajándék	20 "	✓
Összesen	2.887 fősle	

Megoszlásuk terület szerint:

hazai	249 féle
szovjet	442 "
népi demokratikus	670 "
egyéb külföldi	1.526 "
Összesen	2.887 féle

A periodika-gyarapodás kötetszáma: 3566 kötet.

Gyarapodás összesen: könyv 10.875 kötet
periodika 3.566 "
14.441 kötet

3.) Kézirat

Kéziratkötet 78
Kiskézirat ill levél 4.053
Kéziratcsomag 55
4/86

4.) Régi könyv

Ősnyomtatvány 3
RM 14
Vetustissima 4
Régi könyv 66
Összesen 87 kötet

5.) Mikrofilm

Mikrofilm 264 mű

III. F e l d o l g o z á s .

1.) Könyvek feldolgozása	14.649 mű
katalóguscédulák száma	153.600
javitások száma	4.397
2.) Periodikák feldolgozása	399 féle
3.) Kézirat	5.285 egység
4.) Ősnyomtatvány	612 kötet
5.) Mikrofilm	264 mű

IV. Olvasószolgálat.

1.) Olvasószolgálati osztály:

olvasó	11.721 ✓	olvasott kötet	41.865 ✓
kölcsönző	4.234 ✓	kölcsönzött kötet	6.047 ✓

Az olvasók megoszlása foglalkozás szerint:

	olvasóterem	kölcsönzés
Könyvtárközi kölcsönzés		671
akadémikus	385	441
aspiráns	1.132	607
tudományos kutató	2.974	934
egyet., főisk.tanár, előadó,		
adjunctus, a tud.doktora,		
kandidátus	985	241
tanár, tanító	1.132	25
orvos	232	3
mérnök	540	22
biró, ügyvéd, ügyész	361	14
író, újságíró, művész	632	58
egyetemi hallgató	2.093	160
MTA alkalmazott	79	1.248
tisztviselő	205	8
fordító	366	-
egyéb	605	75
Összesen	11.721	4.234

2.) Kézirattár és régi könyvek gyűjteménye:

olvasó	1527 ✓	használt egység	16.092 ✓
--------	--------	-----------------	----------

3.) Keleti Gyűjtemény:

olvasó	1147 ✓	olvasott kötet	6.483 ✓
--------	--------	----------------	---------

4.) Mikrofilmtár:

olvasó	212 ✓	olvasott film	285 ✓
--------	-------	---------------	-------

A MTA Könyvtára egész olvasóforgalma:

Olvasó és kölcsönző	18.170 ?
Használt egység	70.772

15.955
1.577
1.142
212
18.844

V. N e m z e t k ö z i c s e r e .

Kiküldtünk

15.760 egység periodikus kiadványt, mégpedig

a Szovjetunióba	4.949	
népi demokráciákba	4,264	
más államokba	6.547	egységet

3.638 kötet könyvet, és pedig

a Szovjetunióba	1.376	
népi demokráciákba	941	
más államokba	1.321	kötetet.

Kaptunk

18.611 egység periodikus kiadványt, mégpedig

a Szovjetunióból	3.959	
népi demokráciákból	5.903	
más államokból	8.749	egységet

6.259 kötet könyvet, és pedig

a Szovjetunióból	2.064	
népi demokráciákból	1.806	
más államokból	2.389	kötetet.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának
külföldi cserekapcsolatai 1956-ban.

<u>Európa</u>		<u>Ázsia</u>		<u>Marokko</u>	
27 állam:		19 állam:		Portugál K. Afrika	1
846 intézmény		112 intézmény		Tunisz	4
Albánia	1	Burma	2	<u>Amerika</u>	
Anglia	87	Ceylon	2	15 állam:	
Ausztria	41	Fülöp szigetek	2	215 intézmény	
Belgium	40	Honkong	1		
Bulgária	7	India	32	Argentina	19
Csehszlovákia	36	Indokina	2	Brazília	20
Dánia	20	Indonézia	5	Chile	9
Finnország	25	Irak	1	Columbia	5
Franciaország	83	Irán	1	Equador	2
Görögország	5	Izrael	5	Guatemala	1
Hollandia	32	Japán	40	Honduras	1
Irország	2	Kína	2	Kanada	15
Izland	2	Korea	1	Kuba	2
Jugoszlávia	55	Libanon	3	Mexiko	6
Lengyelország	39	Malájföld	3	Peru	3
Luxemburg	1	Mongolia	1	San Domingo	1
NDK	45	Szíria	1	Uruguay	5
Német Szövets.		Törökország	8	USA	120
Köztársaság	83	Vietnam	1	Venezuela	6
Norvégia	10			<u>Ausztrália</u>	
Olaszország	106	<u>Afrika</u>		3 állam:	
Portugália	15	8 állam:		19 intézmény	
Románia	6	32 intézmény			
Saarvidék	1			Ausztráliai Állam-	
Spanyolország	25	Algéria	5	közösség	15
Svájc	34	Belga-Kongó	2	Ujzéland	3
Svédország	43	Délefr. Unió	11	Tasmánia	1
Vatikánállam	2	Egyiptom	6		
<u>Szovjetunió:</u>		Francia Nyugat-			
78 intézmény		Afrika	1		

VI. A Könyvtár kiadványai 1956-ban.

- 1.) Ujabb külföldi beszerzések. 28-36.szám.
 - 2.) Tájékoztató a külföldi tudományos akadémiák működéséről. 4.5.szám.
 - 3.) A Magyar Tudományos Akadémia működése. Bibliográfia. 1955.
 - 4.) Az atomenergia békés felhasználása. Bibliográfia.
 - 5.) Haraszthy Gyula: A 130 éves Akadémiai Könyvtár. (Magyar Tudomány és külön is.)
 - 6.) Berlász Jenő: Az Akadémiai Könyvtár multja. (M.Kszle és külön is.)
 - 7.) Sz.Németh Mária: Az Akadémiai Könyvtár jelene. (M.Kszle és külön is.)
- A Könyvtár anyagának feltárásával és a könyvtári munkával függenek össze a Könyvtár dolgozóinak alábbi dolgozatai:
- 1.) Gergely Pál: Vörösmarty Mihály ismeretlen kéziratai a MTA Könyvtárában. (MTA Nyelv- és Irod.Tud.Oszt.Közelményei.)
 - 2.) Csapodi Csaba: A földrajzi katalógus a könyvtár szakkatalógus-rendszerében. (M.Kszle)
 - 3.) Csapodi Csaba: Vörösmarty Mihály Könyvtára a MTA Könyvtárában. (M.Kszle.)

Az Akadémiai Könyvtár munkája 1956/57-ben.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára - mely 1956-ban fennállásának 130. évéhez érkezett el - 1956/57. évi munkáját a szokott szervezeti keretekben és minőségben végezte. Bár a mennyiségi adatok az 1956. év utolsó negyedének kiesései miatt alacsonyabbak az elmúlt évek hasonló adataihoz viszonyítva, az 1957. év első negyedének adatai a munka töretlenségéről tanuskodnak /ld. a csatolt melléklet adatait/.

Hangsúlyozni kell, hogy a Könyvtár dolgozói és vezetői az akadémiai palota körül hullámzó harci cselekmények ellenére is gondoskodtak az állomány legértékesebb darabjainak esetleges pusztulástól való megóvásáról, a Könyvtár helyiségeiben éjszakára és nappalra egyaránt kiterjedő tűzvédelmi ügyeletes szolgálatot szerveztek s azt a fellobbanó sztrájkok miatt december közepéig fenntartották.

Ugyanakkor november első felében minden vonalon hozzákezdtek a rendszeres munkához s legelsőként a budapesti könyvtárak között már november folyamán, megkezdték az olvasók és kutatók könyvvvel és folyóirattal való ellátását. Egyik legnagyobb gondját képezte könyvtárunknak a nemzetközi csero-
kapcsolatok ébrentartása, sőt fokozása. Ma már nyugodtan és öntudattal mondhatjuk el, hogy a szóbanforgó időszakban nemzetközi kapcsolatainknak nemcsak fenntartása, hanem további fejlesztése is sikerrel járt. Erre érdemes egy adattal is rávilágítani: amíg rendes körülmények között a küldött és a kapott anyag nagyjából egyensúlyban szokott lenni, addig 1956. október és 1957. március közötti időben a külföldre küldött 986 kötet könyvvvel és 3.071 egység periodikával szemben 2.777 kötet könyvet és 8.302 egység periodikát kaptunk.

+++

+++

+++

Mivel az Akadémiai Könyvtár nem általában nagykönyvtár, hanem különlegesen az Akadémián belül folyó tudományos kutatások könyvtári bázisa, szükséges, hogy munkáját e nézőpont segítségével jellemezzük. Annál is inkább megtehetjük ezt, mert az I. osztály által delegált szakértő bizottság /Kóshalmi Béla egyetemi tanár, a Könyvtártudományi Bizottság elnöke, Mátrai László akadémikus, az Egyetemi Könyvtár igazgatója, Pajkossy György osztályvezető, a Könyvtártudományi Bizottság titkára/ ez év márciusában éppen az akadémiai kutatások támogatásának szemszögéből vizsgálta meg s értékelte pozitívan a könyvtár munkáját.

I. A tudományos kutatáshoz szükséges anyag megszerzése két alapvető tényező által meghatározott keretben történt. Egyrészt annak figyelembevételével, hogy az Akadémiai Könyvtár nem önmagában, hanem az 1950. évi óta egyre szaporodó tudományos kutatóintézetek könyvgyűjteményeivel együtt alkot szerves egységet, másrészt azon rendelkezések szem előtt tartásával, melyek az akadémiai könyvtári hálózat helyét és gyűjtőkörét a magyar könyvtári rendszeren belül kijelölték.

Ennek megfelelően az Akadémiai Könyvtár szakkönyvtári funkciókat a társadalomtudományok területén lát el s az újonnan besorolt műveknek kb. 65 százaléka a társadalomtudományok, kb. 35 százaléka a természettudományok köréből való. A korlátozott beszerzési lehetőségeket gondos válogatással igyekezett ellensúlyozni.

A folyóiratok beszerzését /mintegy 3.000 féle periodica/ elsősorban a csere lehetőségeinek felhasználásával a fenti szempontok szerint végeztük, különösen figyelve arra, hogy a modern természettudományi folyóiratokat is megszerezzük.

A könyvtár hálózati munkája a beszerzés területén aktív volt. Sikerrel gondoskodott az akadémiai kutatóintézetek könyv- és folyóiratdevizájáról. E munkája következtében az Akadémiai Könyvtár és a kutatóintézeti könyvtárak országos viszonylatban a legjobb helyzetbe kerültek /1957-ben több mint 1 millió devizaforint jutott erre a területre/. Együttal gondoskodott az akadémikusok, doktorok stb. egyéni könyv- és folyóiratrendeléseiről, a vizát biztosított számukra és technikailag is lebonyolította e rendeléseket. /pl. könyvrendelés vonalán 1955-ben 60 fő részére 364 rendelést 24.384 dev.Ft, 1956-ban 45 fő részére 234 rendelést 23.983 dev.Ft értékben, folyóiratvonalon 1956-ban 22 fő részére 14.000 dev.Ft, 1957-ben 33 fő részére 17.000 dev.Ft értékben eszközölt/.

Az intézetek könyv- és folyóiratrendeléseit folyamatosan intézte. Gondoskodott a cseréből származó duplumanyagnak, a köteleespéldányoknak és saját duplumanyagának a hálózati könyvtárakba való eljuttatásáról. Végezte e mellett még a nemzeti tulajdonba vett könyv- és folyóiratanyagból való igénylést az az akadémiai intézetek számára.

A kéziratok és régi könyvek szerzeményezésénél nagy súlyt helyezett arra, hogy az akadémiai intézetekben és az intézetek támogatásával folyó munkákat megfelelő kéziratforrások felkutatásával és megszerzésével támogassa /pl. a Miksaáth-, Móricz- és Ady levelezés biztosítása/.

Ugyancsak az Akadémián folyó tudományos munkához biztosított anyagot a könyvtár mikro- és fotoszolgálata. Beszerezte a kutatáshoz szükséges és az országban fel nem lelhető könyvek, folyóiratok, kéziratok mikrofilmjeit; ezeket vagy megőrzi, vagy - elsősorban természettudományi vonalon - a kutatóintézetek számára átadja.

Különösen gazdag magyar irodalmi, vonatkozású és orientalisztikai mikro-anyagot szerzett be részben az Irodalomtörténeti Intézet, részben az akadémiai orientalisztikai kutatás munkájának előmozdítására. /pl. a Lipcsei-Kódex, a Prágai Egyetemi Könyvtár Széll-gyűjteményének értékes magyar anyaga, a kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, gyulafehérvári, nagyszalontai régi magyar könyvek és kéziratok, a párisi Bibliothèque Nationale keleti kéziratai, ugyancsak orientalisztikai tárgyú kéziratok mikrofilmjei Londonból, Cambridge-ből, Tübingen-ből, Washingtonból, Leningradból.

E szolgálati ág keretében 1956-ban mintegy ezer műről készült fényképmásolat vagy mikrofilm a megrendelők számára, s mintegy 37 akadémiai intézet, kutatócsoport vagy szakosztály vette igénybe ezt a szolgálatot.

A beszerzett könyvek, kéziratok és mikrofilmek katalogizálása az Akadémiai Könyvtárra már kötelezővé vált színvonalon történt meg. Mint kiemelkedő teljesítményt kell kiemelni az ősnymtatványok korszerű ujrakatalogizálását.

II. A több mint egy évszázados nemzetközi cseretevékenységet Széchenyi és Tol-dy hagyományaihoz hiven a könyvtár teljes egészében akadémiai feladatnak, a nemzetközi tudományos érintkezés egyik jelentős eszközének tekinti. Ezért annak ellenére, hogy a csere a külföldi könyv- és folyóiratszerzeményezés egyre jelentősebb tényezője lett /1956-ban - szemben az elmúlt évi 24.4 százalékkal - a szerzeményezés 31.2 százaléka cseréből származott kb. 25.000 dollár értékben/, megis elsősorban tudánypolitikai tevékenységet jelentett: részben a MTA munkájának, a tudományos kutatásoknak és az elért eredményeknek külföldi megismertetését, részben a hasonló jellegű intézmények és szervezetek munkájának, a világ minden részében folyó kutatás eredményeinek és módszereinek a beérkezett anyag alapján való megismerését.

Az akadémiai igényeknek megfelelően a könyvtár arra törekedett, hogy az akadémiai kiadványok elsősorban a külföldi szakintézményekhez és kutatókhoz jussanak ki /ezt dokumentálja az 1957. évi statisztika is: az 1.300 cserekapcsolatból 1143 akadémiai jellegűnként következik - szakintézet, szakkönyvtár, szakember -, 157 pedig általános könyvtári jellegű/. A szorosan vett cseretevékenységen túl az intézet vállalta még az akadémiai ajándékpéldányok azaz a külföldre tiszteletpéldányként küldött Acták kezelését. Ezt éppen az akadémiai célok szolgálatában tette, annak ellenére, hogy nem tekinthető könyvtári feladatnak.

A magyar tudományos kutatás eredményeinek szélesebbkörű megismertetése érdekében megszervezte a különlenyomat-szolgálatot, melynek keretében a külföldi érdeklődőknek rendelkezésére bocsátja az őket érdeklő magyar tanulmányokat /1956-ban és 1957 I.-V. hónapokban akadémikusok és kutatók számára 237 ízben, akadémiai kutatóintézetek kérésére 488 csomagban/, ugyanakkor biztosította a magyar tudósok külföldön megjelent különlenyomataira a szükséges keretet /az 1957. évi devizakeretből eddig 18 akadémikus és kutató számára 21 alkalommal összesen 2.326 különlenyomati példányt biztosított/.

A cseretevékenység egyik bázisát jelentő akadémiai könyv- és folyóirattartalék kezelését 1956 folyamán a könyvtár vette át.

A nemzetközi vonatkozású könyvtári tevékenység egyéb területen is /pl. Stein Aurél hagyatékának sikeres biztosítása és hazaszállíttatása/ hozott eredményeket.

III. Az Akadémiai Könyvtár olvasószolgálatának feladatát nem a művelődni vágyó rétegek olvasási igényének kielégítésében, hanem a tudományos dolgozók kutatási anyaggal való ellátásában határozta meg. Nem törekedett tehát nagy olvasótábor megszervezésére, hanem kizárólag a tudományos célból olvasók körének kiszélesítésére és ezek zavartalan munkájának biztosítására.

Ezen célkitűzések érdekében az olvasóterem használatát korlátozta oly módon, hogy állandó látogatójegyet az akadémikusokon, az akadémiai intézetek dolgozóin, a tudományos fokozatok tulajdonosain kívül csak az igazoltan tudományos munkával foglalkozóknak adott ki. Az egyetemi hallgatók közül csak a IV. és V. évfolyam hallgatói látogathatták a könyvtárat. A különgyűjtemények

olvasótermeit /Kézirattár és régi könyvek gyűjteménye, Keleti könyvtár, Mikrokönyvtár/ természetesen kizárólag tudományos kutatók látogatták.

A könyvanyag kölcsönzése - a kutatás érdekében - szintén korlátozott. Könyvet csak akadémikusok, a tudományok doktorai, kandidátusai, aspiránsok és akadémiai intézetek vehettek kölcsön. Semmiféle közművelődési jellegű kölcsönzést nem vállalt a könyvtár. 1955 júniusában éppen az intézet kezdeményezésére kiadott elnöki rendelet még az akadémiai hivatal dolgozói számára is megszüntette az "olvasmányos" kölcsönzést.

A felsorolt intézkedések következtében a könyvtári szolgáltatásokat igénybevevő tudományos céllal olvasók és kutatók száma ma már eléri a 97 százalékot.

Intézetünk amennyire korlátozta kölcsönzéseit a nem tudományos olvasók részére, olyan mértékben könnyítette azt meg az Akadémiához tartozó tudósok számára. A kikölcsönözhető művek száma nem korlátozott és a határidő sem szűkreszabott. Akadémikusoknál és a kutatóintézeteknél a kölcsönzés időtartama a szükséghez képest évekig is meghosszabbítható. Jelenl. pl. 4-nél 7-évnél, 6-nál 6 évnél, 2-nél 5 évnél régebben van könyv; az intézetek közül 23-nál 5 évnél hosszabb ideje. Bár az olvasótermi kézikönyvtár anyaga - mint mindenütt a világon - prézens jellegű, hétvégére vagy igen rövid időre ezeket is kölcsönadja akadémikusok számára. Eppen a kölcsönzések eme szabadságának eredményeként akadémikusi vonalon a kölcsönzések száma az elmúlt évek folyamán határozott emelkedést mutatott: az összes kölcsönzésekhez viszonyítva 1954-ben 6.87 %, 1955-ben 8.86 %, 1956-ban 10.41 %. Jelen pillanatban 54 akadémiai tag veszi igénybe kölcsönzőszolgálatunkat 724 kötet erejéig.

A folyóiratok kölcsönadására a 312/1953. sz. főtitkári rendelet az irányadó, mely általában megtiltja a folyóiratok kikölcsönzését. A könyvtár nem kezeli mereven ezt a rendeletet. Ha mikrofilmmel és fotókopiával nem tudja az igényeket kielégíteni, indokolt esetben - természetesen rövid időre - még folyóiratot is ad kölcsön. Sajnos, azt a gyorsmásoló, illetve kontakt-másoló gépet, amely néhány óra alatt másolatot tudna a folyóiratcikkekről készíteni és így ezt a problémát nagyrészt kiküszöbölné - anyagi okok miatt még nem sikerült külföldről meghozatnunk.

Az akadémiai célkitűzések szolgálatában állt a könyvtár tájékoztató és bibliográfiai munkája is. 1956-ban 211 írásbeli tájékoztatást adott, megjelentette a könyvtár új beszerzéseinek szakrendbe csoportosított jegyzékeit, a MTA működésére vonatkozó bibliográfiát s az Elnökség megbízásából megkezdte az akadémikusok bibliográfiájának anyaggyűjtését, rendezését és előszerkesztését.

A rendszeres figyelőszolgálat megindítása - egyelőre az elnökség tagjaira korlátozva - a periodika-jegyzék kiadása és szétküldése után /1957 július/ válik lehetővé.

Állományvédelmünk általában elszomorító képet mutat. Raktári helyhiány miatt 1956 folyamán 6 szakot voltunk kénytelenek kivonni a forgalomból. Könyvkészeti és könyvrestauráló műhelyünket státusok és helyiséghiány miatt képtelenek voltunk megszervezni. A rendelkezésre álló költségvetési összeg - mindössze 64.000 Ft - arra sem volt elég, hogy a folyóiratok kurrens évfo-

lyamait beköthessük.

Komoly eredményt sikerült elérnünk a múlt évben, az 1955-ben megkezdett munka folytatásaként, ósnyomtatványaink és régi magyar könyveink restaurálása terén /130 kötet restaurálása és ujraköttetése/. A végzett restaurálások magas színvonalát és értékét a könyvtárunkat meglátogató UNESCO könyvtári osztályvezető is kiemelte, aki ezt a munkánkat világviszonylatban is az elsőrangúak közé sorolta.

IV. Az Akadémiai Könyvtár - legnagyobb könyvtárainkhoz hasonlóan - tudományos intézmény is. E lehetőségeit azonban - melyek anyagában, feladataiban és nem utolsósorban tudományos dolgozóinak felkészültségében adva vannak - létszámbeli hiány /a közép- és technikai-káderek rendkívül csekély volta/, továbbá a gyakorlati teendők nagy száma miatt nem tudta kellő mértékben kihasználni.

Ennek ellenére az utóbbi másfél év munkája nem maradt eredmény nélkül. A MTA elnökének engedélyével 14 dolgozónk heti 8 óra kutatónapot kapott; így alkalmuk nyílt szaktudományuk művelésére és publikációk közzétételére /irodalomtörténet, könyvtörténet, könyvtártörténet, könyvtártan, nyelvészet, orientalisztika, klasszika-filológia, archeológia, történelem területén/.

A könyv- és könyvtártörténet területén munkatervünk keretein belül megindult a publikációs tevékenység /"A MTA Könyvtárának Kiadványai" c. sorozat tanulmányai, a Kaufmann-gyűjtemény 422 sz. Kódexének fakszimile kiadása, Arany János és az Akadémia kapcsolatait feltáró közlések/.

További témakörökben - amennyiben lesz rá kiadási lehetőségünk - a közeljövőben szintén módunkban lenne publikációkat közzétenni/elkészülésük sorrendjében: Ósnyomtatványkatalógus, a MTA könyvkiadványainak recenzió-bibliográfiája, a Kisfaludy-Társaság iratanyagának katalógusa, könyvtártudományi szakszótár, a magyar könyvtártudomány bibliográfiája, végül az Akadémiai Könyvtár története/.

+++

+++

+++

Befejezésül fel kell tárnunk azokat a problémákat, melyeket az Elnökség jóakaratu támogatása nélkül nem tudunk megoldani s melyek egyúttal javaslatainknak tekintendők munkánk színvonalának további emelése s az akadémiai célkitűzések könyvtári támogatása érdekében:

1./ Kérjük és javasoljuk, hogy az Elnökség - mint a Könyvtár felügyeleti szerve - Európaszerte ismert könyvtárát segítse válságos helyiségviszonyainak /dolgozóhelyiségek és raktárak/ sürgős megoldásában. Ez ma nem egyszerűen beruházási kérdés, hanem a munka akadémiai színvonalu kibontakoztatásának, a munkafegyelemnek és a vezetés tekintélyének, szavahihetőségének a problémája is. Javasoljuk, hogy e kérdéskomplexum megvizsgálására és megfelelő javaslattételre szűkebbkörű szakbizottság küldessék ki.

2./ Kérjük és indítványozzuk, hogy az Elnökség segítse a könyvtárat az 1018/1956 /III.9./ sz. minisztertanácsi rendelet /könyvtári alaptörvény/ végrehajtásában. Nevezetesen nyújtson támogatást:

- a./ az Akadémiai Könyvtárban létrehozandó központi könyv- és folyóirat-katalógus megszervezésének elrendelése által,
- b./ egy akadémiai viszonylatban szintén összefoglaló jellegű mikrofilm-katalógus elkészítésében, esetleg nyomtatásban való kiadásában,
- c./ az intézetekben folyó bibliográfiai és dokumentációs munka nyilvántartására és összehangolására nézve.

3./ A beszerzés területén a Könyvtár alapvető kötelességének tartja, hogy tudománytörténeti anyagát, elsősorban az elhunyt akadémikusok szellemi hágyatékaival gyarapítsa. Ezért segítséget kér az Elnökségtől a gyűjtőtevékenység elvi, szervezeti és anyagi lehetőségeinek megteremtéséhez.

4./ A könyvtári munka határfokát néhány, a jelenlegi nehéz helyzet ellenére is szükséges intézkedéssel lenne szükségűes fokozni:

a./ a Keleti Gyűjtemény önálló osztállyá szervezése /egy meglevő státushely átszervezése osztályvezetői állássá, továbbá - a Kézirattárral közösen - egy raktárkezelői státusz rendszeresítése/;

b./ az ország legmodernebb könyvtári mikro- és fotolaboratoriumának fejlesztése személyzeti vonalon / az egyetlen laboratóriumvnető mellé technikus állás szervezése/;

c./ könyvkötészet és restauráló műhely szervezése - miután a szükséges felszerelés nagyjából rendelkezésre áll;

d./ segítség néhány, már évek óta huzodó beruházás, illetve renoválás befejezésében /pl. a Kézirattár felszerelése, a katalógusterem restaurálása, az épület keleti és nyugati szárnyának átjáróval való összekötése/.

5./ A Könyvtár néhány költségvetési tételének felemelése, elsősorban a könyvfolyóirat- és kéziratbeszerzés, továbbá a könyvkötés és restaurálás vonalán, összesen mintegy 250.000 Ft összegben; a nemzetközi csere és a "vastartalék" költségvetésének egymással összefüggő rendezése.

6./ Végül - de nem utolsó sorban - lényeges haladást jelentene, ha az Elnökség a kutatóintézetekkel azonos rangra emelné történeti multu könyvtárát. Ez nemcsak "dekorum" lenne, hanem erkölcsi és anyagi ösztönzőerő, s egyuttal további lehetőség az akadémiai célok könyvtári művelésére. A huszas és harmincas években az ország három nagy történeti könyvtára /az országos jellegű muzeumokkal és a Levéltárral együtt/ a Gyűjteményegyetem, illetve a Nemzeti Múzeum keretében már rendelkezett ezzel a státussal; a külföldi példák is hasonló analógiákkal szolgálnak: az Akadémia keretein belül folyó kutatómunka könyvtári bázisa szilárdabb lenne ezzel az erkölcsi, jogi és gazdasági egyenjogusítással.

Budapest, 1957. május 15.

Haraszthy Gyula
a MTA Könyvtárának
igazgatója

Melléklet az Akadémiai Könyvtár anyagáhozI. G Y A R A P O D Á S

<u>1./ Könyvek</u>	<u>1956</u>	<u>1957. I-III. hónap</u>
köteles példány	2.641 kötet	556 kötet
MTA kiadványa	187 "	34 "
Vétel	1.925 "	267 "
Cserc	3.398 "	1.434 "
Nemzeti tulajdonba került könyvanyag	1.382 "	129 "
Ajándék	1.342 "	277 "
Raktári anyag	-	260 "
	-----	-----
Összesen:	10.875 "	Összesen: 2.957 "

A gyarapodás megoszlása terület szerint:

hazai	3.505 kötet	901 kötet
szovjet	1.596 "	473 "
népi demokratikus	752 "	338 "
egyéb külföldi	5.022 "	1.245 "
	-----	-----
Összesen:	10.875 "	2.957 "

A gyarapodás megoszlása szakok szerint:

0/+2/ ált. jellegű művek, bibliográfiák, lexikonok, vallástud.	714 kötet	97 kötet
1 filozófia	206 "	48 "
3 társadalomtudományok	693 "	210 "
3K marxizmus-leninizmus	196 "	22 "
4 nyelvtudomány	570 "	131 "
49 keleti tudományok	1.253 "	266 "
5 természettudományok	2.041 "	806 "
6 alkalmazott tudományok	780 "	217 "
61 orvostudomány	848 "	47 "
7 művészet, zene	638 "	107 "
8 irodalom	2.680 "	731 "
9 történelem, régészet	856 "	275 "
	-----	-----
Összesen:	10.875 "	2.957 "

2./ Periodikák

1956:

1957. I-III. hónap:

Kurrens periodikák száma:

Vásárlás	210 féle	121 féle
Köteles példány	249 "	36 "
Csere	2.401 "	929 "
Tagsági illetmény	7 "	6 "
Ajándék	20 "	5 "
Összesen:	2.887 "	Összesen: 1.097 "

Megoszlásuk terület szerint:

hazai	249 féle	36 féle
szovjet	442 "	201 "
népi demokratikus	670 "	240 "
egyéb külföldi	1.526 "	620 "
Összesen:	2.887 "	Összesen: 1.097 "

A periodika-gyarapodás kötetszáma:

3.566 kötet

1.774 kötet

Gyarapodás összesen:	10.875 kötet könyv	2.957 kötet könyv
	3.566 " periodika	1.744 " periodika
	14.441 "	4.731 "

3./ Kézirat

Kéziratkötet	78	-
Kiskézirat ill levél	4.053	437
Kéziratcsomag	55	74 /Veress Endre-hagy./
	7186	

4./ Régi könyv

Osnyomtatvány	3	-
RM	14	1
Vetustissima	4	1
Régi könyv	66	7
Összesen:	87 kötet	9 kötet

5./ <u>Mikrofilm</u>	1956:	1957. I-III. hónap
Mikrofilm	264 mű	86 mű /ebből: 7 régi könyv, 12 ujkori nyomtatvány, 5 képanyag, 62 kézirat/

II. F E L D O L G O Z Á S

1./ Könyvek feldolgozása	14.649 mű	3.420 mű
katalóguscédulák száma	153.600	33.041
javitások száma	4.397	310
2./ Periodikák feldolgozása	399 féle	
3./ Kézirat	5.285 egység	1.446 egység
4./ Nyomtatvány	612 kötet	92 kötet
5./ Mikrofilm	264 mű	86 mű

III. O L V A S Ó S Z O L G Á L A T

1./ Olvasószolgálati osztály:

olvasó	11.721	3.597
kölcsönző	4.234	1.019
olvasott kötet	41.865	12.694
kölcsönzött kötet	6.047	1.365

Az olvasók megoszlása foglalkozás szerint:

	<u>olvasóterem</u>		<u>kölcsönzés</u>	
	1956:	1957. I-III.	1956:	1957. I-III.
könyvtárközi kölcsönzés			671	134
akadémikus	385	72	441	139
aspiráns	1.132	225	607	75
* egyet., főisk. tanár, előadó, adjunctus, a tud.doktora, kan- didátus	985	502	241	86
tanár, tanító	1.132	254	25	11
orvos	232	67	3	5
mérnök	540	193	22	4
bíró, ügyvéd, ügyész	361	74	14	6
író, újságíró, művész	632	267	58	14
* tudományos kutató	2.974	1.087	934	244

Az olvasók megoszlása foglalkozás szerint: /folyt./

	<u>olvasóterem</u>		<u>kölcsönzés:</u>	
	1956:	1957.I-III.	1956:	1957.I-III.
egyetemi hallgató	2.093	593	160	6
MTA alkalmazott	79	6	1.248	288
tisztviselő	205	33	8	-
fordító	366	64	-	-
egyéb	605	160	75	7
Összesen:	11.721	3.597	4.234	1.019

2./ Kézirattár és Régi könyvek gyűjteménye:

olvasó	<u>olvasó</u>	<u>használt egység</u>
	1.527	455
		16.092
		5.018

3./ Keleti Gyűjtemény:

	<u>olvasó</u>	<u>használt egység</u>
	1.147	260
		6.483
		1.628

4./ Mikrofilmtár:

	<u>olvasó</u>	<u>olvasott film</u>
	212	76
		285
		91

A MTA Könyvtára egész olvasóforgalma:

	1956:	1957.I-III.:
Olvasó és kölcsönző	18.170	5.407
Használt egység	70.772	20.796

14.221
1579
1147
212
1576

IV. NEMZETKÖZI CSERE

<u>Kiküldtünk</u>	1956:	1957.I-III.:
<u>periodikus kiadványt</u>	15.760 egységet	2.789 egységet
mégpedig a Szovjetunióba	4.949 "	532 "
népi demokráciákba	4.264 "	329 "
más államokba	6.547 "	1.928 "
<u>könyvet</u>	3.638 kötetet	724 kötetet
mégpedig a Szovjetunióba	1.376 "	113 "
népi demokráciákba	941 "	354 "
más államokba	1.321 "	257 "
<u>Kaptunk</u>		
<u>periodikus kiadványt</u>	18.611 egységet	4.755 egységet
mégpedig a Szovjetunióból	3.959 "	1.071 "
népi demokráciákból	5.903 "	1.667 "
más államokból	8.749 "	2.017 "
<u>könyvet</u>	6.259 kötetet	1.659 kötetet
és pedig a Szovjetunióból	2.064 "	466 "
népi demokráciákból	1.806 "	519 "
más államokból	2.389 "	674 "

== ===== ==

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának

külföldi cserekapcsolatai 1956-ban.

Europa

27 állam:
846 intézmény

Albánia	1
Anglia	87
Ausztria	41
Belgium	40
Bulgária	7
Csehszlovákia	36
Dánia	20
Finnország	25
Franciaország	83
Görögország	5
Hollandia	32
Irország	2
Izland	2
Jugoszlávia	55
Lengyelország	39
Luxemburg	1
NDK	45
Német Szöv. Köztársaság	83
Norvégia	10
Olaszország	106
Portugália	15
Románia	6
Saarvidék	1
Spanyolország	25
Svájc	34
Svédország	43
Vatikánállam	2

Szovjetunio

1 állam:
78 intézmény

Ázsia

19 állam:
112 intézmény

Burma	2
Ceylon	2
Fülöp szigetek	2
Honkong	1
India	32
Indokina	2
Indonézia	5
Irak	1
Irán	1
Izrael	5
Japán	40
Kína	2
Korea	1
Libanon	3
Malájföld	3
Mongolia	1
Szíria	1
Törökország	8
Vietnam	1

Afrika

8 állam:
32 intézmény

Algéria	5
Belga-Kongó	2
Délafrikai Unio	11
Egyiptom	6
Francia Nyu- gat-Afrika	1
Marokko	2

Portugál Kelet-
Afrika 1
Tunisz 4

Amerika

15 állam:
215 intézmény

Argentina	19
Brazília	20
Chile	9
Colombia	5
Equador	2
Guatemala	1
Honduras	1
Kanada	15
Kuba	2
Mexiko	6
Peru	3
San Domingo	1
Uruguay	5
USA	120
Venezuela	6

Ausztrália

3 állam:
19 intézmény ✓

Ausztráliai Államközösség	15
Ujzélánd	3
Tasmania	1